HJERTE BLADET

ORGAN FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

ORSK PEDAGOGISK STUDIESAMLING

24. MAI 1972

18. ÅRGANG NR. 2 - 1972

HJERTE BLADET

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen

Redaksjonskomité: Kari Bredal - Einar B. Skattum - Alfhild Hansson
Konsultative medlemmer: Knut Werner, Johs. Gilleberg, Stein Vik

♥

Henvendelser angående abonnement og adresseforandger skjer til forretningsføreren Gunvor Heier, Postboks 167, 1324 Lysaker.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473, bankgirokonto 6088.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året.
Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.

Manuskripter til Hjertebladet sendes redaktøren Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:
Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede

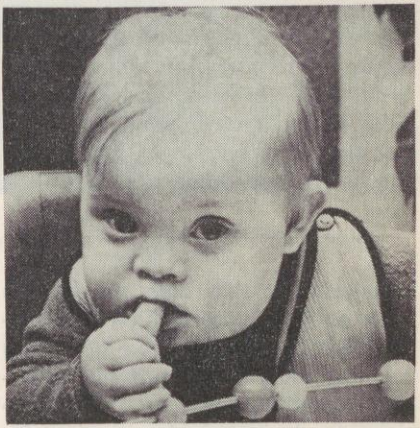
♥

I DETTE NUMMER:

Mer foreldreorientering - Stortingsmann Jo Benkow foredragsholder på årsmøtet - Legat bare for glede - Canadisk fotnote til norsk omsorg - Flest nye daghjemsplasser - Færre ord neste gang? - Kurs i USA - Oppgitt på evneveikskole, i dag fullgod industriarbeider - Ingen områdeoverlege i det nordafjelske - Privatpleie venteliste, oppbevaring? - Nordisk symposium om yrkestrening - Utvist fra fedrelandet: Færøyene - Stortingsdebatt - Nordisk kurs i fysisk trening - Et jubileumsønske - Rådet for funksjonshemmede - Solgården er åpnet - Hva våre barn kan lære av den vanlige norske skolen - Landet Rundt.

Mer foreldreorientering

Helsedirektoratet sender brosjyren „Mongoloide barn I" til fødselsklinikkene

Forsidebilde på brosjyren.

Endelig ser det ut til å skje noe på et sørgelig forsømt område: Informasjon til foreldre med psykisk utviklingshemmede barn. Sosialdepartementets brosjyre «Psykisk utviklingshemmede barn» er trykket i 25 000 eksemplarer og har resultert i mange forespørsler om mer utførlig informasjon, forteller byråsjef Ole Ulleberg i Helsedirektoratet til Hjertebladet.

Det neste skritt er at Helsedirektoratet har besluttet å bruke den nye brosjyren «Mongoloide barn I» som opplysningsstoff i fødselsklinikker, helsestasjoner for mor og barn, vernepleier-, hjelpepleier- og sykepleierskoler, spesialskoler i psykiatrisk pleie, sosialskoler og barnevernskoler, foruten at den går til distriktsleger og familievernkontorer over hele landet.

Brosjyren er utarbeidet av Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede i samarbeid med fagfolk ved Oslo helsevern for psykisk utviklingshemmede, og utgivelsen er støttet av Sosialdepartementet.

Helsedirektoratet anser brosjyren verdifull som informasjon for foreldre og andre som har nær tilknytning til et mongoloid spebarn. Det understrekes imidlertid både av Helsedirektoratet og i forordet til

Stortingsmann Jo Benkow foredragsholder på årsmøtet

Østfold vertskap

Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge drøfter sin sosialpolitiske målsetting og det frivillige arbeid innenfor omsorgen på årsmøtet fredag 26. og lørdag 27. mai. Årsmøtet holdes på Kalnes Jordbruksskole ved Sarpsborg med Østfold fylkeskomité som vertskap. Stortingsrepresentant Jo Benkow blir en av foredragsholderne.

Programmet ser slik ut:

Fredag 26. mai kl. 10.30:

Åpning
Konstituering
Innvotering
Regnskap
Arbeidsutvalgets beretning
Stortingsrepresentant Jo Benkow: «Hvilken plass bør frivillig innsats for de psykisk utviklingshemmede ha i dagens samfunn?»

kl. 12.30:
Kaffe

kl. 13.00:
Avreise enten til Østerbo eller Brattlia/Åsebråten
Omvisning
Lunsj

kl. 17.30:
Tilbakereise
Middag

Lørdag 27. mai kl. 9.00:

Årsmøtet fortsetter
Valg
Gunnar Brekke: «Samordningsrådets sosialpolitiske målsetting».
Sekretær Kjell H. Henriksen, Diakonforbundet: «Frivillig innsats i relasjon til samfunnets lovmessige ansvar for de funksjonshemmede».
Ordskifte
Avslutning.

---

brosjyren at den **ikke** må brukes som en førsteinformasjon til foreldre. Dette må skje ved personlig samtale, hvor foreldrene blir orientert om tilstanden og konsekvensene for barnet og familiesituasjonen. Under en slik samtale må foreldrene gis tid til å drøfte dette med den som gir informasjon, eventuelt henvises til fagfolk for nærmere orientering og drøfting, sier Helsedirektoratet.

Ved at brosjyren skal brukes i fødselsklinikkene, blir informasjonsplikten skjerpet for personalet som har hånd om mor og barn de første døgnene. Det er altså ikke tillatt å legge brosjyren på sengen uten et ord, slik det er blitt praktisert med liknende publikasjoner i norske fødselsklinikker.

Neste brosjyre «Mongoloide barn II» vil foreligge om kort tid. Den tar for seg småbarnstadiet.

Legat bare for glede

— Grimebakken er i den misunnelsesverdige situasjon at vi har fått et legat med det ene siktepunkt å skape glede, sa fru Kari Bredal under feiringen av «Eriksdagen» 7. mars i avdelingen Lia på Grimebakken, da fem av de ansatte ble overrakt velferdsstipendier fra Erik Grimsgaards legat.

Legatet ble opprettet i fjor av to gaver på tilsammen 150 000 kroner fra direktør Bredo Grimsgaard og fru René Grimsgaard.

Grimebakken er så vidt vi vet den eneste av institusjonene for psykisk utviklingshemmede her i landet som har en slik stipendieordning for personalet. Stipendiene skal i følge statuttene deles ut hvert år på «Eriksdagen» av fødselsdagsbarnet Erik, Grimsgaards sønn. Pengene kan brukes etter eget ønske til ferie, rekreasjon eller studier.

Alle som har vært ansatt i ti år eller mer på Grimebakken var innbudt til festen i Lia, der Erik med raus hånd lot tusenlappene — tre til hver — regne over de lykkelige stipendiemottakere. Kari Bredal og Elsa Hansson assisterte ved utdelingen på vegne av Oslo Røde Kors Barnehjelp og Grimebakkens styre.

På bildet er familien Grimsgaard omgitt av de fem som fikk stipendiene, fra venstre pleiemedhjelper Petra Hornslien, Enger, Grimebakkens husmor Aase Bjertnes, Hamar, avdelingsleder og husfar på Grimsgården Ivar Liudalen, Enger, Erik og foreldrene René og Bredo Grimsgaard, ekstrahjelp Sigrid Heimdal, Enger, som har vært ansatt på Grimebakken siden starten for 25 år siden, og avdelingsleder Hjørdis Aksnes, Øystese.

Canadisk fotnote til norsk omsorg:

Flest mulig ut av internatene!

Canada blir vertskap for årets verdenskongress innen omsorgen for de psykisk utviklingshemmede, og foruten travle kongressdager i Montreal i oktober skal deltakerne også få anledning til å se hvordan landet har bygget ut sin omsorg.

Det er lite de fleste av oss vet om canadisk åndssvakevern. Men i mellomtiden har en av lederne i Canada studert forholdene her til lands og kommet med noen refleksjoner. Tibor P. **Gregor** fra Toronto, president for Canadian Association for the Mentally Retarded de siste to år, har besøkt seks europeiske land og sett en rekke institusjoner for psykisk utviklingshemmede.

Her i landet var han rundt til observasjonshjem, dagsentra, sentralhjem og verksteder i Oslo-området, og han besøkte sentraladministrasjonen og ble satt inn i oppbyggingen av den norske omsorgen for psykisk utviklingshemmede.

Det var byråsjef Ole Ulleberg i Helsedirektoratet som la til rette Gregors besøk, og i et brev til byråsjefen etter hjemkomsten summerer den canadiske gjesten opp sine inntrykk med noen interessante bemerkninger.

Tibor P. Gregor er nettopp gått av som president for den canadiske åndssvakeorganisasjonen, som med sine 340 lokale avdelinger over hele landet virker som pressgruppe overfor myndighetene og organiserer en rekke fritidsaktiviteter, forskningsprosjekter og støttetiltak. Canada har ca. 640 000 psykisk utviklingshemmede. Med T. P. Gregors tillatelse gjengir vi fra hans brev til byråsjef Ulleberg etter Norges-besøket:

Først arbeidsmuligheter — så trening

— Jeg kan trygt si at mitt besøk i de seks europeiske land har styrket meg i synet på at vår totale omsorg bare kan lykkes hvis vi sørger for meningsfylt arbeid — i det minste sysselsetting — for den enkelte psykisk utviklingshemmede i samsvar med hans muligheter. Det er flere veier å gå, avhengig av de stedlige forhold, men beskyttede verksteder med kvalifiserte arbeidsledere og ordnet lønn (ikke under landets minstelønn) synes å være en god start. Når man er kommet i gang med dette, kan man planlegge og bygge ut skoler og treningsprogram, pensjonater og rekreasjon innenfor lokalsamfunnet.

Å starte med dette uten først å skape de nødvendige arbeidsmuligheter, er som å bygge de flotteste motorveier som ikke fører noen steds hen.

Det er vanskelig å uttale seg om norsk åndssvakeomsorg bare etter et kort besøk. Rent generelt kan jeg si at forskjellen mellom utbyggingen i Norge og de andre europeiske land jeg besøkte på den ene siden, og Canada og USA på den andre, ligger vesentlig i måten vi organiserer opplæringen og bygger ut institusjonene på.

Personlig tror jeg at de utviklingshemmede ville vært bedre hjulpet, spesielt i byene, hvis service-apparatet besto av barnehager, skoler eller spesielle klasser i vanlige skoler, treningssentra, verksteder og hjem. Med andre ord — at de utviklingshemmedes tilværelse var mer lik alle andres dagligliv. Det må ha vært gode grunner for at dere i Norge har valgt å bygge daghjem eller dagsentra som sørger for hele spektret av omsorg for de psykisk utviklingshemmede fra små barn til voksne og eldre. Jeg kan forstå fordelen ved slike sentralhjem på småsteder og i spredt befolkede områder, men jeg tror ikke de tjener hensikten i store byområder som Oslo eller Bergen.

Tibor P. Gregor, en av lederne i den kanadiske organisasjon for psykisk utviklingshemning, har både kritikk og honnør til norsk utbygging.

Fossheim en riktig form

Den form for service som Fossheim Treningsverksteder representerer, er trolig den type som vil bli stadig mer aktuell etter hvert som fler og fler utviklingshemmede vil nyte godt av skolegang og tidlig opplæring under sykehusloven, fortsetter Gregor.

Opprettelsen av regionale sentra med sykehuset eller rettere internate som krumtapp kan bli en meget god begynnelse til ekstern omsorg. Men også her bør institusjonsplassering etterhvert bli aktuelt bare for de psykisk utviklingshemmede som trenger stadig pleie, medisinsk hjelp osv. Jeg er sikker på at dere i årene som kommer vil oppleve at disse institusjonene vil avle mange tilbud i området uavhengig av sent-

Flest nye daghjemsplasser

7169 klienter under omsorg

Det var daghjemmene som hadde den største tilgang på nye plasser i norsk åndssvakeomsorg i 1971, går det fram av en oversikt fra Helsedirektoratets kontor for psykiatri. Pr. 1. desember 1971 var det i alt 7 169 pasienter og elever under omsorg i godkjente institusjoner og familie/privatpleie. Det er en tilvekst på 385 plasser fra 1. januar 1971.

I landets 15 sentralinstitusjoner økte elevtallet med 73 til i alt 3 422 elever og pasienter. Tallet på andre internatinstitusjoner steg fra 71 til 74 med en økning i elevtallet på 78 til i alt 1 812. Et nytt ettervernshjem ga åtte nye plasser. I alt bor det nå 39 klienter i fire ettervernshjem.

Tallet på elever i daginstitusjoner har passert tusen. Vi fikk tre nye daghjem og 135 nye plasser i de elleve første måneder i fjor og har nå i alt 38 daginstitusjoner med 1 051 elever. I tillegg kommer 130 elever som er dagplassert i internater.

Ingen nye vernede verksteder ble åpnet i fjor, men utvidelser i de tre eksisterende ga 18 nye plasser, slik at det i alt er 134 klienter i slike verksteder.

Forbausende nok er klienter i familie/privatpleie økt fra 507 til 581, etter at tallet de siste par årene har vist synkende tendens.

---

ret. Sentralhjemmet vil dermed mer fungere som et senter i likhet med observasjonshjemmet i Oslo under overlege H. Vislies ledelse, sier Tibor P. Gregor.

Honnør for attføringsstønad

Den canadiske eks-presidenten gratulerer Norge med de muligheter som folketrygden gir for sysselsetting og trening av voksne utviklingshemmede. Gregor er særlig opptatt av bestemmelsen om attføringspenger til de trygdede som er i stand til omskolering. Han ser det som et utmerket middel til å hindre misbruk av uføretrygden fra de foreldre eller andre foresatte som gjerne ville slippe bryet med å sende den voksne utviklingshemmede til treningssenter eller beskyttet verksted. T. P. Gregor forsikrer at dette norske system vil få hederlig omtale i hans rapport til de canadiske sentralmyndigheter fra Europa-besøket.

Færre ord neste gang?
Nordisk kongress ble en halv million sider

Arrangørene av fjorårets nordiske kongress i omsorgen for psykisk utviklingshemmede drøfter nå sine erfaringer, vi kan gjerne si, slikker sine sår. Tross stort forarbeid og vellykket arrangement står det ikke til å nekte at Tammerfors-kongressen med sine 90 foredrag i nordisk tropevarme ble mer enn deltakerne kunne fordøye.

Kongressens generalsekretær Lasse Weckroth forteller i siste nummer av det nordiske tidsskriftet «Psykisk Utvecklingshämning» at det ble produsert ca. 520 800 stensilerte sider med foredrag til kongressens vel 700 deltakere. Derav fikk de ca. 370 000 sider med seg i kofferten, mens resten ble sendt etterpå. Et kjempearbeid var det f. eks. å oversette samtlige foredrag til finsk for de 200 deltakere fra vertslandet. — Det er et spørsmål om man ikke bør overføre seksjonsforedragene på den nordiske kongressen til seminarer og symposier om spesielle emner på nordisk plan, sier Lasse Weckroth. Kongressen kunne da nærmest bestå av foredrag i plenum om hovedemnene.

Til gjengjeld kunne man utvide emnene til ikke bare å omfatte omsorgen for psykisk utviklingshemmede, men også andre grupper handicappede. Dette ville være i samsvar med den integrering som har fått så sterkt fotfeste innenfor åndssvakeomsorgen i de siste årene.

Kurs i USA

Universitetet i Wisconsin, Department of Studies in Behaviorial Disabilities, innbyr til et fire ukers kurs i Madison, Wisconsin, USA, mellom 26. juni og 26. juli i år, for deltakere fra de skandinaviske land, Nederland, England og Tyskland. Interesseområdet er mental retardation, og deltakerne blir spesiallærere, psykologer, leger, administratorer, representanter for foreldreforeninger og andre som er interessert i undervisning og rehabilitering av psykisk utviklingshemmede.

Det blir i programmet lagt særlig vekt på diagnostisering av utviklingshemmede barn, testmetoder, innlæringsprinsipper, intellektuell stimulering i og utenfor førskolealderen og orientering om det nyeste forskningsarbeid i USA.

Deltakeravgiften inkludert kursavgift, losji og tur-retur med fly er 595 dollar.

Oppgitt på evneveikeskole - i dag fullgod industriarbeider

— Det er menneskeskjebner det gjelder. Ingen kan regne ut i kroner og øre hva det er verdt å gi et menneske selvfølelse, selvrespekt og et menneskeverdig liv. Men vi som har sett dette i praksis, er ikke i tvil om hva som er det vesentlige i dette arbeid.

Slik summerer rektor Fridtjof **Gading** ved Åsane Yrkesskole i Bergen opp sine erfaringer fra yrkesopplæringen for psykisk utviklingshemmede som skolen startet med høsten 1970. Klassen kom i gang med åtte elever, derav fire fra Vestlandsheimen. To av guttene fra Vestlandsheimen ble i april i fjor ansatt i Bergensbedriften Norsk Stålpress A/S. Etter at de hadde vært i arbeid i to måneder, skrev produksjonssjef E. Thormodsen i et brev til Åsane Yrkesskole:

Begge to viser seg meget godt skikket til det arbeide de er satt til å utføre, og de utfører sitt arbeid til vår fulle tilfredshet.

Spesielt for den enes vedkommende vil vi nevne at han utfører sin jobb til dels bedre enn hans forgjenger på samme sted.

Det er dog her verd å nevne at han har fått en meget god innføring og opplæring i sitt arbeid, og vi vil i den forbindelse tilskrive æren for dette til faglærer A. Johnsen.

Det ser for øvrig ut til at de to nevnte også går godt inn i bedriftens miljø.

Det hører med til historien at de to ansatte i den mekaniske bedriften tjener ca. 11 kroner pr. time og arbeider full dag. En av guttene har tidligere vært prøvet ved evneveikeskole, men oppgitt og sendt tilbake til Vestlandsheimen. Den andre ble fremstilt ved evneveikeskole, men ble ikke opptatt på grunn av sviktende konsentrasjonsevne og adferdsvansker.

Piker til høsten

Rektor Gading skriver sin rapport etter at de to har vært ansatt ved Norsk Stålpress A/S i åtte måneder, og alt går fortsatt godt, sier han. De bor fremdeles på Vestlandsheimen, fordi vi ikke har klart å skaffe dem betryggende bosituasjon utenfor. Det er meget uheldig for guttenes videre utvikling at de fortsatt bor på Vestlandsheimen, og vi håper på myndighetenes nødvendige bistand til å kunne hjelpe guttene her.

I skoleåret 1971/72 har vi 5 klienter fra Vestlandsheimen og 3 som vi har fått tilsendt fra sosialkontor og arbeidskontor i distriktet, opplyser rektor videre. Han mener at minst 6 av de 8 bør kunne ha

brukbare sjanser i arbeidslivet. Yrkesskolen har foreløpig bare hatt anledning til å arbeide for gutter, men håper å få lære opp piker fra neste skoleår.

Helsedirektoratet tar planen opp

De gode erfaringer med yrkesopplæring på Åsane Yrkesskole er bakgrunnen for et seminar på Vestlandsheimen som Helsedirektoratet, Kontoret for psykiatri har arrangert 2. og 3. mai i år.

Seminaret om yrkesopplæring for psykisk utviklingshemmede hadde 60 deltakere, bl. a. bestyrere ved sentralinstitusjoner, områdeoverlegene, arbeidsledere og representanter for yrkesskolene i bl. a. Stavanger, Bærum, Trondheim, Rana, Notodden og Oslo. Også Forsøksrådet for skoleverket var representert. På seminaret deltok som foredragsholdere bl. a. rektor Fridtjof Gading, områdeoverlege O. Bjordal, faglærer Asbjørn Johnsen ved Åsane Yrkesskole og universitetslektor cand. psyk. Dagmund Svendsen, Bergen.

Om opplæringen på yrkesskolen sier rektor Gading i sin rapport at den har foregått i eget verksted på yrkesskolen. Denne form for integrering har vært tilsiktet. Klientene tvinges til en viss kontakt med annen omgang, og våre andre elever venner seg til våre klienter som de muligens vil møte igjen senere i arbeidslivet.

Hører ikke hjemme i institusjon

— Etter hvert som vi har arbeidet med denne form for opplæring, er vi blitt klar over at det i våre institusjoner finnes klienter som ikke skulle vært der, fortsetter rektor. På grunn av mangel på høvelig plasseringsmuligheter har man vært tvunget til å plassere i en åndssvakeheim personer med relativt gode evne- og personlighetsmesisge forutsetninger for opplæring. En skal være oppmerksom på at noen av klientene utvikler seg med årene, og selv om det en gang har vært rett å ha dem på en åndssvakeheim, så kan det forandre seg.

Når det gjelder de to som arbeider i mekanisk industri, har det skjedd en utvikling i løpet av den tiden de har oppholdt seg ved institusjonen. For den ene kan det være meningsfylt å tale om senmodning. For den andre var testresultatet langt svakere ved plassering ved åndssvakeinstitusjonen enn de er i dag.

50 000 kroner i året

Økonomisk sett er det også meningsløst at det på våre institusjoner finnes klienter som ikke behøver å være der. Gjennomsnittskostnaden pr. årspasient på Vestlandsheimen nærmer seg nå 50 000 kroner. Beløpet som for det vesentlige går med til lønninger, øker stadig. Å ha en pasient på Vestlandsheimen i 20 år koster altså 1 million kroner (1971-kroner). Det er med andre ord bagateller en må satse i opplæring sammenliknet med hva det koster å la det hele bare fortsette som hittil, understreker rektor Gading.

Til klientene fra Vestlandsheimen satte vi følgende minstekrav: De måtte kunne ta seg fram og tilbake

fra skolen ved egen hjelp, og de måtte klare sin personlige hygiene i skoletiden. Vi spurte ikke etter klientenes IQ. Dette fordi vi ikke trodde IQ kunne fortelle oss så meget, og fordi vi ikke ville gjøre oss opp en mening om klientenes muligheter på forhånd.

Rektor Gading understreker at skolen ikke tar sikte på å utdanne klientene til fagarbeidere. I enkelte tilfeller kan en oppnå en spesialarbeider, men en hjelpearbeider innenfor et snevert område vil i de fleste tilfeller være det maksimalt oppnåelige. Opplæringen som bør skje på et forsøksverksted, kan i noen tilfeller strekke seg opp til fire år, men hver klient må behandles individuelt. De to som nå arbeider i den mekaniske bedriften i Bergen, hadde gått 7 måneder på yrkesskolen.

Vær varsom ved utplassering

Utplassering i arbeidslivet må foregå meget varsomt. En feil her kan lett ødelegge alt en tidligere har bygget opp. Arbeidsplassen og miljøet der må nøye vurderes før det kan bli tale om noen utplassering. Rektor Gading gir et eksempel på hvordan de gikk frem da de sto overfor problemet utplassering:

Vi sørget for at vi ble invitert til et distriktsmøte for tillitsmenn og formenn i blikkenslager- og jern og metallarbeiderforeningen. Der holdt både faglærer A. Johnsen og jeg et kort kåseri om vårt arbeid, og det var lett å få de ca. 60 frammøtte interesserte og positive for vårt syn. De erklærte seg også villig til å ta seg av våre klienter når de kom på arbeidsplassen.

Selve utplasseringen gikk for seg slik: Først besøkte vi bedriften, og de to guttene fikk prøve seg på den framtidige arbeidsplassen. Klubbformannen ble bedt om å forelegge saken for sine arbeidskamerater, og vi på vår side undersøkte om våre gutter virkelig hadde lyst til å begynne. Etter et par dager var alt klart. Guttene var velkomne neste morgen kl. 7.00.

Læreren møtte samtidig med elevene om morgenen. Han satte dem inn i arbeidet, hjalp dem tilrette på alle måter, fulgte dem til garderobe og spiserom, og var med dem til arbeidstiden sluttet. Neste dag var også læreren med dem hele dagen. Den tredje dagen forlot læreren guttene til middag.

Den fjerde dagen møtte læreren opp først etter middag, og den femte dagen var guttene alene. Læreren har besøkt dem ofte i de 8 mnd. de nå har vært i arbeid, og alt går riktig godt med disse guttene.

Vi vil tro at utplassering av klientene bør foregå så noenlunde etter det skisserte. Enkelte vil ha lettere for å tilpasse seg et nytt miljø, og noen har vanskeligere for det. Også her bør klientene behandles individuelt. I den første tiden mener vi det er svært viktig at det er faglæreren som har kontakten med klienten og bedriften.

Unngå følelsen av nederlag

Det vil vise seg at en del av klientene ikke kan utplasseres i arbeidslivet. Det er viktig at de klient-

Ingen områdeoverlege i det nordafjelske

Sosialdepartementets brosjyre «Psykisk utviklingshemmede barn» gir nyttig orientering til foreldre om hvor de kan få støtte, råd og hjelp i sin nye og vanskelige situasjon. På papiret — mellom de brune permene — ser det greitt og velordnet ut:

Barnets lege eller psykolog skal gi grundig orientering om årsaksforholdene, en rekke fagfolk skal planlegge behandling og opplæring, mor og far bør få avlastning i hjemmet, eller barnet får plass i dagsinstitusjon, og sosialkontoret i kommunen skal gi råd og praktisk hjelp. Lenger fram i livet blir det bruk for områdeoverlege og sentralinstitusjon og skolestyret plikter å sørge for undervisning i grunnskolen og

---

ene ikke føres tilbake til institusjonen til de **samme** forhold som før. Det vil bare være å tilføre dem et nederlag. Selv om klientene ikke kan utplasseres, så kan de utføre et arbeid. Disse må plasseres på et vernet verksted. Verkstedet bør ligge nær institusjonen, slik at klienten som bor der, hver dag går ut av institusjonen på arbeid. Verkstedet må også benyttes av klienter som bor privat, men det må ikke hete at de arbeider på en institusjon. Derfor må verkstedet ligge utenfor institusjonen.
siden tre år på framhalds- eller yrkesskole. Her heter det riktignok at «dette er fortsatt dessverre i det vesentlig en papirbestemmelse».

En litt nøyere gransking av brosjyren er i grunnen nok til å forstå at en rekke hjelpetiltak foreløbig er mer teori enn praksis. Det heter at det i de fleste fylker er en eller flere institusjoner der fagfolk driver rådgivning for opplæring av psykisk utviklingshemmede barn. Poliklinikker for barne- og ungdomspsykiatri blir nevnt, lekotek likeså. Av det siste finnes det i følge brosjyren to i hele landet, et i Oslo og et i Alta. Siden har også Klæbu Pleiehjem fått lekotek.

Listen over områdeoverleger og sentralinstitusjoner bakerst i brosjyren forteller at hele det nordafjelske Norge er uten områdeoverleger:

Sør-og Nord-Trøndelag: Ubesatt.
Nordland: Ubesatt.
Troms og Finnmark: Ubesatt.

Er de overflødige?

At situasjonen er langt fra tilfredsstillende, framgår bl. a. av følgende notis i årsmeldingen fra Sør-Trøndelag støttelag for åndssvake:

«Er områdeoverleger overflødige?

Dette spørsmål dukker stadig opp etter at områdeoverlegen ved landets største sentralhjem, Klæbu Pleiehjem, er permitert for ett år uten at vikar er ordnet.

At det er dyktige folk ellers i administrasjonen ved hjemmet, overflødiggjør ikke spørsmålet.»

Privatpleie – ventelister – oppbevaring?

I siste oppgave over klienter under åndssvakeomsorgen som vi gjengir utdrag av i dette nummer av Hjertebladet, går det fram at tallet på klienter i familie/privatpleie er økt fra 507 pr. 1. januar i fjor, til 581 pr. 1. desember. Dette er en forholdsvis stor økning. etter at tallet de siste par årene har vært noenlunde konstant (500 i 1969).

Hva privatpleie egentlig innebærer, er gjenstand for noen refleksjoner av formannen i Sør-Trøndelag Støttelag for åndssvake, Alfred Græsli. I årsmeldingen for Støttelaget reiser han spørsmålet om det ikke er på tide å vurdere om det vil være riktigere å bruke betegnelsen «under oppbevaring». Ytterst få av klientene i privatpleie har overhode noe tilbud for funksjonsundervisning, og neppe noen har fullverdig tilbud, mener han.

— At representanter fra et sentralhjem ser til dem et par ganger om året og dermed påser at oppbevaringen med hensyn til mat og klær er i orden, er vel og bra, men ikke nok til at en kan si at de er «under omsorg». En legger i dag en helt annen vekt på dette uttrykk enn tidligere.

Det sies at ventelistene i vårt fylke er gått ned. **Hvis** dette er skjedd på den måten at enkelte som står på ventelister er innkalt til observasjon på sentralhjemmet, og senere er sendt hjem igjen — strøket av ventelisten — og oppført under kategorien, under privatlpleie, altså under omsorg, så bør det etter min oppfatning reageres sterkt på denne fremgangsmåte som gir et misvisende bilde av behovet. Hvis de i samme omgang har fått et — vel og merke — fullverdig tilbud om funksjonsundervisning i sitt hjem eller nærliggende skole, så er det jo utmerket.

Består imidlertid tilbudet i et par timers undervisning pr. uke, burde de fremdeles stå på venteliste inntil tilbudet er fullverdig.

At de psykisk utviklingshemmede nå skal få større muligheter til å bli i sitt hjem enn tilfellet har vært før, er også utmerket, men en bør ta seg i vare for ikke å overdrive troen på dette, og en bør også absolutt i første rekke overveie hva som er til fordel for den psykisk utviklingshemmede selv, slutter Græsli.

Nordisk symposium om yrkestrening

I dagene 30. mai—1. juni arrangeres et nordisk symposium om yrkesundervisning, yrkestrening og sosial habilitering på Norrängskolan, Hässelholm i Sverige. Nordiske Förbundet Psykisk Utvecklingshämning står bak møtet, som i høyden skal ha ti deltakere fra hvert av de nordiske land.

Symposiet er beregnet på personale som arbeider med trening og habilitering av utviklingshemmede ungdommer. Det blir gjort rede for situasjonen i de ulike land på dette område, og symposiet skal bl. a. drøfte virksomhetens innhold, organisering og generell målsetting for ulike grupper psykisik utviklingshemmede, integrering som metode og som mål, samfunnets tilpasning til den psykisk utviklingshemmede, sammenheng mellom yrkesutdannelse og sosial tilpasning, seksualproblemer og personalopplæring.

Norsk kontaktmann for symposiet er overlege Ole B. Munch, Emma Hjorths Hjem, 1300 Sandvika.

UTVIST AV FEDRELANDET:

Færøyene vil ha egen institusjon

På Færøyene finnes det ingen institusjon for psykisk utviklingshemmede, og det har hittil vært vanlig at de barn som trenger omsorg utenfor hjemmet, blir plassert på institusjoner i Danmark. Et statshospital med avdelinger for sinnslidende og åndssvake er under bygging i Torshavn, men på grunn av den danske regjerings sparetiltak vil avdelingene for åndssvake først bli bygget etter 1975. Som en foreløbig ordning blir det avsatt omlag 20 plasser for psykisk utviklingshemmede i de avdelinger som er bestemt for sinnslidende.

Forsinkelsen har vakt stor misnøye, og det er nå stiftet en landsforening for Evnesvakes Vel på Færøyene som bl. a. har protestert mot byggestoppen.

Foreningen mener det er umoralsk for et land og et folk at man må sende ut av landet den del av befolkningen som ikke kan gjøre nytte for seg.

— Vi ser det også som en urett mot et menneske at det blir utvist fra sitt fedreland og kommer til et fremmed land, fremmed miljø og fremmed språk. Vi vil arbeide for at våre psykisk utviklingshemmede landsmenn kan bli i landet. Det skulle også hjelpe litt på plassmangelen i de danske institusjoner, hevder den nye landsforeningen på Færøyene, som har fått navnet Javni, Landsfelagio evnaveikum at bata.

Drikk

TETLEY TE

GUTTORM HENDEN
INGENIØR- og RØRLEGGERFIRMA
Torshovgaten 4 — Oslo
Telefon 37 91 32

GRORUD BOK & PAPIR
Bergensvn. 8 - Tlf. 25 38 76 - Grorud
Bøker - Papir - Skrivesaker

ANDERSEN & LENSBERG
ALT I GRAVING —
OPPLESSING OG TRANSPORT
Telefoner 29 213 - 29 243 — Sem

THOROLF KRISTIANSEN
Kjøtt — Fisk — Kolonial
Åsheim - Ås
Telefoner: Ås 16 - 154 - 371
Vel assortert i dagligvarer

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, trepanel, møbler og metaller.
Over 20 års erfaring.
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31 - Tlf. 68 45 70

ODD HAGEN
GLASSMESTER
Magnor — Tlf. 37 606
Lager av Drammens Isolerglass
Kontakt oss — Hurtig levering

MASCOT
Tobakk — Frukt — Sjokolade
ved Hotell Vic
PORSGRUNN

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
Solberg & Andersen A.s
Hansteensgt. 5 - OSLO - Tlf. *44 19 85

Si det med blomster fra
LA FRANCE
BLOMSTERFORRETNING
Tlf. 46 46 20, Hegdehaugsveien 23, Oslo
Etablert 1908

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detail
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

ALL FYSIKALSK BEHANDLING
Også i hjemmene
LILLEMOR JENSEN
Bestumveien 61 — Telefon 55 93 05
Statsaut. sykegymnast

ØRDAL GARTNERI
NARDOSLETTA — TRONDHEIM
Telefon 35 304

FOLLO KJØTT OG SPEKEMAT A/S
Oppegård
Kjøtt - Flesk - Pølsevarer og grønnsaker
Telefon 80 31 45

Samlet plan for service til funksjonshemmede

Stortingsdebatt etterlyser avklaring

Hovedmålsettingen for utbyggingen av omsorgen for funksjonshemmede er at denne gruppen må sikres de samme goder som andre har. De funksjonshemmede har samme rett til en trygg barndom, til utdanning, til arbeid, til en god bolig og til medbestemmelsesrett og ansvar for den virksomhet de er med i. Dessverre kan vi ikke sies å ha nådd denne målsettingen, sa sosialminister Odd **Højdahl** i en interpellasjonsdebatt i Stortinget 22. mars.

Statsråden opplyste at Sosialdepartementet tar sikte på å utarbeide en samlet plan for den medisinske og sosiale service for funksjonshemmede. Det vil bli gjort etter at man har behandlet utredningen fra Sosialkomitéen om det sosiale serviceapparat på fylkesplan og etter at Stortinget har drøftet stortingsmeldingen om helsetjenesten utenfor sykehus.

På venteliste i årevis

Sosialministeren svarte på en interpellasjon fra stortingsrepresentant Øyvind **Bjorvatn** der han etterlyste en samlet plan for handicapomsorgen fra Regjeringen. Bjorvatn pekte på at det er stort behov for bedre samordning av samfunnets tiltak på tvers av administrative grenser og for en avklaring av ansvarsforholdet mellom staten, fylkene og kommunene. Han nevnte i sitt innlegg bl. a. at det er stor svikt i undervisningstilbudet for store grupper av funksjonshemmede, særlig de psykisk utviklingshemmede.

— Når funksjonshemmede barn står på venteliste i årevis for å få den opplæring som loven påbyr at a l l e barn skal ha, fører det til at disse barna alt i starten blir akterutseilt i forhold til sine jevnaldrende, sa Bjorvatn. Det må være en æressak for de lokale skolemyndigheter å skaffe adekvate undervisningstilbud, også til de barna som av en eller annen grunn ikke kan følge det vanlige opplegg. Tilbudet må være i samsvar med de funksjonshemmedes behov og deres individuelle forutsetninger, slik at de blir i stand til å utnytte sine ressurser fullt ut.

Bjorvatn pekte bl. a. på at rettledningstjenesten overfor psykisk utviklingshemmede er særlig svak. Det er også stor mangel på varierte arbeidstilbud for funksjonshemme-

A/S BUSSTRAFIKK

SKIEN

ROLF GROTH

Kjøtt og Pølsevarer

N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE

SKOTØYFORRETNING
Sandnes — Tlf. 61 282

AASHOLT LANDHANDEL

Alt i Dagligvarer
Garn og Kofter
Berg st. Tlf. 95 167

HOLMS TOTAKTSERVICE

Plastbåter — Outboards etc.
Ing. Bjørn Holm
1760 Berg st. — Tlf. Halden 83 443

ADELGATENS SERVICE-SENTER

Inneh.: Helge Holmen
Bensin - Olje - Vask - Smøring
Halden — Telefon 84 346

JANSENS BLOMSTER

Sandnes — Telefon 61 142

KONTAKT

Elektrisk Forretning
Aut. Installatør
Horten — Telefon 43 220

TRYGVE LIHAGEN

Papirhandel — Kontorrekvisita
Strandvn. 24 — Gjøvik — Telefon 72 515

OSVALD HOLMEN A/S

AUT. RØRLEGGER — RØRHANDEL
Gjøvik — Sentralbord 72 200

KÅRE LODE

Lastebiltransport — Kranutleie
Sandnes — Tlf. 61 768

ALFRED NOMME

Hans Jacob Roksund
BLIKKENSLAGERVERKSTED
Tlf. 23 607 Skien - Priv. 30 389
Bygningsarbeider - Venilasjonsanlegg

Besøk
SEEBERGS PARFYMERI OG HERREFRISØR

Sommerfeldtsgt. 3 - Gjøvik - Tlf. 71 934

HELGE NYLENNA

SERVICESTASJON
Vegsund — Telefon Ålesund 40 471

SØRUMSAND GJESTGIVERI

Sørumsand — Telefon 72 70 41
Dagens middag anbefales
2 retter kr. 9,75. Alt inkl. og a la carte
Øl og Mineralvann

de. Behovet er størst for forskjellige former for varig vernet sysselsetting, og tilbudet om vernet sysselsetting må få bedre geografisk spredning. Forsøksvirksomheten med arbeidstiltak for funksjonshemmede som er særlig vanskelig stilt bør utvides. Disse tiltakene kan bli nyttige alternativer til den form for vernet sysselsetting som foregår i bedriftene for yrkesvalghemmede, sa interpellanten.

Uheldig oppdeling

Øyvind Bjorvatn mente tiden var inne til å samordne den lokale omsorg for funksjonshemmede og avklare ansvarsforholdet ut fra ønsket om et desentralisert vern.

— Det er ikke hensiktsmessig å inndele de funksjonshemmede etter forskjellige kriterier som f. eks. «medisinsk» diagnose eller eventuelt funksjonstap, fortsatte han. På den måten vil vi få en blindeomsorg, en cerebral parese omsorg, en åndssvakeomsorg osv. Innenfor et slikt system vil en økende spesialisering tvinge fram stadig nye særomsorger. Altfor sterk spesialisering av tilbudene kan lett føre til en sentralisering som fjerner klientene fra familie og lokalmiljø, og kan i verste fall resultere i at funksjonshemmede blir avvist fordi de ikke faller inn under noen av tilbudene.

Sosialminister Højdahl sa i sitt innlegg at det er aktuelt med en samordning og omorganisering av de statlige råd innenfor omsorgen for funksjonshemmede. Siktepunktet må være at vi får et organ som kan være rådgivende for de forskjellige departementer og som kan arbeide for en samordning av tiltakene på de forskjellige sektorer.

Etter interpellasjonsdebatten i Stortinget har statssekretær Torbjørn Mork opplyst at Sosialdepartementet tar sikte på å slå sammen Sentralrådet for yrkesvalghemmede og Rådet for omsorgen for funksjonshemmede til et nytt samordnende organ.

Nordisk kurs i fysisk trening

Et resultat av det nye nordiske samarbeid når det gjelder fysisk fostring for psykisk utviklingshemmede er kursvirksomheten på det noridske plan. I dagene 26.—30 juni blir det holdt et nordisk kurs på Norrängsskolan, Hässelholm i Sverige for gymnastikklærere, fritidsledere og fysioterapeuter. Kurset arrangeres av Skolöverstyrelsen i Sverige i samråd med Nordiske Förbundet Psykisk Utvecklingshämning med 20 deltakere fra Sverige og 10 fra hvert av de øvrige nordiske land.

På kurset blir det orientert om forskning og forsøksvirksomhet, og deltakerne vil diskutere forslag til retningslinjer for det videre arbeid med fysisk trening for psykisk utviklingshemmede.

BILREK.

Bjørn Rist & Co.

Telefon 1 574 - Kirkenes

Telegr.adr.: «Bilrek»

Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

HALDEN BOLIGVARME

Flytende brensel — Oljekaminer

Fisketorvet, Halden — Telefon 84 641

ALT I VARME og SANITÆRANLEGG
Aut. Rørleggerfirma
OSVALD SIVERTSEN
Gamleveien 1 - Vaulen - STAVANGER

Fylkesbilene i Nord-Trøndelag

Hovedkontor i Steinkjer

O. K. ELEKTRISKE

Aut. installatør i Stavanger og Hetland

Stavanger — Telefon 22 096

LAURITZ ANDERSEN
Gullsmedforretning
Innehavere:
Magda Andersen og Elsa Andersen Utne
Kirkegt. 10. Stavanger. Telefon 21 251

REN-VASK

VASKERI - RENSERI - PRESSERI

Hillevåg - Telefon Stavanger 36 790

Glassmester Simon Hogstad

KONGSBERG
ALT I GLASSINNSETNING
Tlf. nr. 12, forretningen, Storgt.
Tlf. nr. 963, verkstedet, Raumyhr

AAS KAFETERIA - KIOSK

v/riksv. 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske — Tlf. Kongsberg 1142

ASKE BOKTRYKKERI OG OFFSET A/S

Telefon 26 540
Stavanger

Besøk
BOLLA KONDITORI
Skagen 14 — Stavanger — Tlf. 20 895

JONAS WALDELAND
Byggefirma
Nytorget — Telefon 26 588
Stavanger

LEIF W. HANSEN & CO.
Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Tlf. 25 209

ARNT SVENDSEN
Kjemisk Renseri — Fargeri
Rosenkrantzgt. 14 A — Stavanger
Telefon 24 064

FINN MIDBØE
Aut. rørleggerforretning
Lagårdsvn. 65 — Stavanger
Teleton 21 548

Et jubileumsønske

Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede fyller 5 år og på lederplass i forbundets tidsskrift «Vår Rett» skriver den første formann, Sigurd Dittmann bl. a.:

Erfaringen fra samtaler og reiser har vist oss at mange familier med utviklingshemmede barn sitter alene, uten kontakt og hjelp, på avsidesliggende steder. Disse betyr en urovekker for oss, og vi spør: Hvordan skal vi nå dem med effektiv hjelp? Hvordan skal vi kunne peke på veier som myndighetene må gå for å komme disse særlig utsatte til hjelp?

Ved jubiléer hender det at man gir uttrykk for ønsker og tar imot gaver. Forbundets jubileumsønske til myndighetene er dette: Opprett stillinger innenfor helsevernet for psykisk utviklingshemmede for reisende konsulenter som kan besøke familier med psykisk utviklingshemmede hjemme, som kan gi dem råd om aktivisering, opplæring, trening, og som videre kan styrke familiene slik at deres utviklingshemmede kan få best mulige vilkår for en gunstig vekst, både psykisk og fysisk. I en tid da myndighetene understreker at de økonomiske midler må forvaltes med stor ansvarsfølelse, vil vi hevde at dette er en rimelig måte å forvalte økonomiske ressurser på, til beste for psykisk utviklingshemmede. Men samtidig vil opprettelsen av konsulentstillinger åpne utvidet mulighet til å la barna få vokse opp i sitt naturlige miljø, i sine egne hjem.

Rådet for funksjonshemmede ber om mer vernet industri

— Det må skje en radikal øking av den offentlige innsats når det gjelder attføring, herunder yrkesmessig trening, kvalifisering og arbeidsplassering av funksjonshemmede. Dessuten må en få en sterk utbygging av flere former for vernet sysselsetting, hevder Rådet for omsorgen for funksjonshemmede i sin uttalelse til Stortingets sosialkomité om folketrygdens økonomi og finansiering.

Rådet ser dette som et viktig middel til å unngå den sterke stigning i folketrygdens utgifter. Det blir videre anbefalt tiltak til bedring av den alminnelige funksjonsevne hos den enkelte funksjonshemmede. Folketrygdens ulike utgiftsformer bør vurderes med sikte på en fordeling og utnytting til beste for de mest hjelpetrengende.

En del av ressursene bør utnyttets til aktivitetstiltak for funksjonshemmede og eldre, sier rådet. Det vil etter rådets mening også bli påkrevet å vurdere hvilke tiltak som bør integreres i andre offentlige finansieringskilder som ledd i likestilling mellom funksjonshemmede og andre.

Vi tror at familier i utkanstrøk av landet er dårligere stillet enn andre når det gjelder tilgang på ressurser for psykisk utviklingshemmede. Derfor gjelder vårt spesielle ønske om innsats nettopp dem.

Livets første vandring over Markusplassen

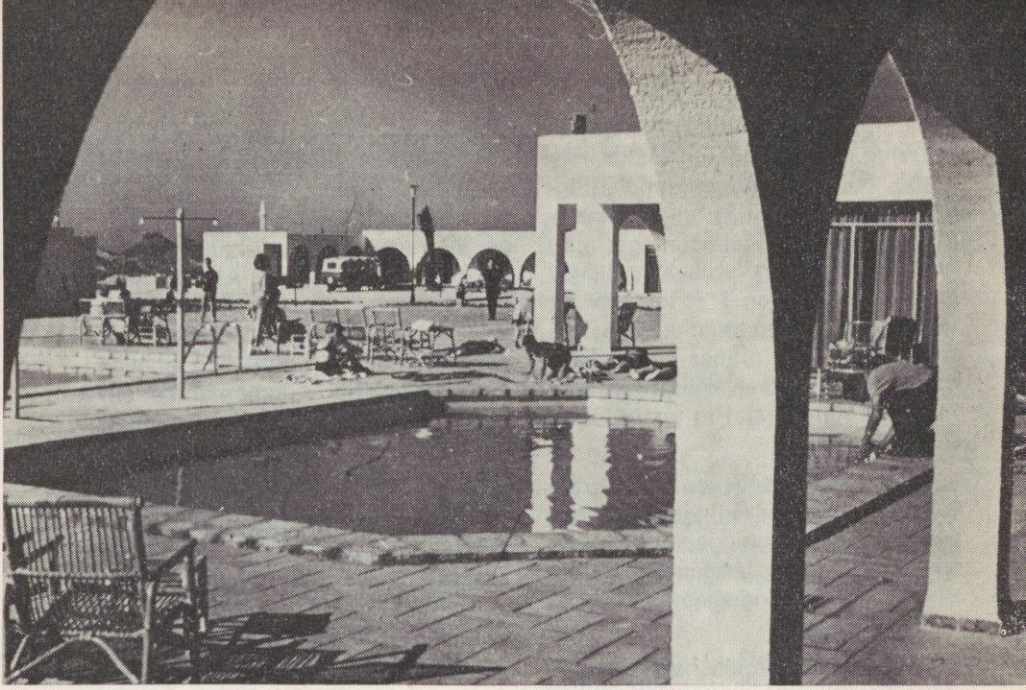
AV ASBJØRN BARLAUP

En opplevelse som fremfor alt gjorde inntrykk på meg under mitt samvær med den første feriegruppe av psykisk utviklingshemmede på Solgården i Villajoyosa i Spania gjaldt en ca. 25 år gammel klient, ikke stort mer enn meteren høy, — av en eller annen grunn stanset i sin vekst i tidlig alder. Han var berøvet talens bruk, og ytterst sparsomt reagerte han på tiltale.

På den institusjonen som gjen-

Sanglekene er blitt populære fritidssysler på de hellelagte terrassene.
Foto: Asbjørn Barlaup.

Den store åpne plassen med badebassengene på Solgården har fått navnet «Markusplassen».
Foto: Asbjørn Barlaup.

nom alle år hadde tatt vare på ham, hadde det aldri vært mulig å få ham til å bevege seg mer enn i høyden et par skritt, og da måtte han helst holde en av pleiepersonalet i hånden. Det var tydelig at han var besatt av etslags redsel for alt som beveget seg utenfor det avsondrede område hvor han holdt til sammen med sin gruppe av relativt «dårlige» klienter.

Hva som beveget seg inne i den lille hjernen var det ingen som kunne ha noen formening om. Det eneste som kunne gi grunn til i høyden noen vage gjetninger var et forknytt, for ikke å si forbitret ansiktsuttrykk og noen uartikulerte strupelyder som kunne tolkes som uttrykk for sinne.

Kanskje kan det sees slik at han fremdeles befant seg i det tidligere småbarnstadium da individets aller fornenmste krav er trygghet, og at nettopp dette kravet omsluttet ham som en slags barriere som han aldri maktet å bryte igjennom.

På Solgården opplevde de som hadde stelt med ham gjennom årene noe som i deres øyne fortonte seg som litt av et mirakel.

For å forstå den unge manns situasjon og den forandring som foregikk med ham er det nødvendig å gi en liten beskrivelse av Solgården, når det gjelder bygningsmessig innretning:

Høyt og fritt ligger den over den lille fiskerbyen Villajoyosa med vid

utsikt over Middelhavet. De forskjellige bygningsdeler, seks moderne boligpaviljonger med tilliggende oppholdsrom og andre innretninger, samt et fellesanlegg med hovedkjøkken og spisesal, ligger gruppert langs og i fonden av et vidt område som man knskje kan kalle akse, med plener og beplantninger, med palmer, ikke å forglemme. Hva som er særlig viktig i denne forbindelse:

Hellelagte fortau som uten trappetrinn eller andre hindringer forbinder alle bygningsdelene med hverandre. Langs fortauene er det satt opp belysningsmaster i ca. 10 meters avstand.

Denne beskrivelse kan kanskje synes en smule uvedkommende, men er det **ikke** i forbindelse med vårt formål. Saken er nemlig den, at vår unge umælende mann en vakker dag — mens han satt i sin stol i skyggen under den åpne mauriske buegangen sammen med den øvrige gruppen — plutselig tok sikte på en av disse lyktestolpene og satte avsted på en vandring som for ham måtte fortone seg som en lang reise. Lykkelig nådde han frem til den første stolpen.

Han ga seg ikke med det. Ikke lenge etter beveget han seg til neste stolpe. Han var — tydeligvis — iferd med en slags trening. Noe hadde åpnet seg for ham. En barriere var brutt.

Bare etpar dager senere **løp** han langs de hellelagte veiene, — i full fart, opp og ned hundrevis av meter, mens han ga fra seg ytringer som bare kunne tolkes som uttrykk for fryd. Det var **skjedd** noe med den unge lille mann. Var han blitt bibragt — eller rettere sagt hadde han bibragt seg selv — en ny følelse av menneskeverd? At han selv gledet seg over si nye situasjon var i hvert fall tydelig, for med den største villighet fulgte han enhver oppfordring til å demonstrere sin ferdighet ved å løpe hellegangen opp og ned. Vi må ha lov til i hvert fall å **gjette** at han gjorde det med en viss stolthet, og stolthet er i høy grad en inspirerende menneskelig reaksjon, likegyldig på hvilket intelligensnivå man befinner seg.

Det hadde i grunnen ikke vært meningen å ta med til Solgården klienter av den kategori som vår diminutive venn representerer. Det skjedde nærmest ved et tilfelle og under utvikling av visse betenkeligheter. Eksperimentet falt nesten uventet heldig ut. Det foreligger flere eksempler på at det 3 ukers oppholdet hadde en heldig innflytelse selv på de dårligere av klientellet.

For ikke å snakke om de kjekke og de kjekkeste som tilbragte dagen med ballspill på den store plassen foran spisesalen — «Markusplassen» som den ble kalt — tok en dukkert i badebassenget eller gikk tur i terrenget for bl. a. å studere den nyplantede appelsinlunden.

Det var nok de som tenkte: Om 4-5 år har jeg spart opp nok til en ny tur til Solgården, og da skal det plukkes appelsiner!

Hva våre barn kan lære av den vanlige norske skolen

AV SIGRUN ULDAL
spesialpedagog ved
Ellengård Daghjem og Skole

Under avvikling av et ABC-kurs (spesiallærerkurs) siste høst i Grimstadregionen, var en del av praksisopplegget henlagt til skoleavdelingen ved Ellengård daghjem og skole, Arendal. Fra en av praksisgruppene fikk jeg etterpå en rapport som jeg med kandidatenes tillatelse, delvis siterer:

«Skal vi kort gjøre greie for det utbyttet vi har hatt, må det bli følgende:

A) Vi har virkelig hatt en opplevelse. Det vi vesentlig har opplevet er oss selv — vår uvitenhet — vår passivitet overfor svake mennesker, og vår usikkerhet og udugelighet som lærere.

B) Vi har lært å godta annerledes mennesker — og innsett nødvendigheten av at samfunn og myndigheter gjør det samme.

C) Vi har lært hva god ELEV—LÆRER KONTAKT betyr.

D) Vi har lært en del om hva TEAM WORK i praksis innebærer.

E) Vi har opplevd å være på en GLAD institusjon.

F) Vi har opplevd å være på en spesialinstitusjon der avstanden intellektuelt, adferdsmessig og rent praktisk, etter vår mening var langt større enn ved en vanlig skole.

I tillegg til dette tror vi at oppholdet har betydd en del for vår egen holdning til denne gruppe mennesker.»

Rapporten er skrevet av lærere med flere års praksis i vanlig skole og gir — tror jeg — et bilde av det «VÅRE» barn kan lære DEN NORSKE SKOLE i dag.

Et møte med skole og daghjemsmiljøet for psykisk utviklingshemmede vil nok for mange lærere føles som en a-ha-opplevelse, for å bruke læringspsykologiens terminologi. Det var altså hit en måtte for å se lærebøkenes teorier i praktisk anvendelse. Det var hit en måtte for å finne EN GLAD SKOLE, for å finne elever som ikke er skoletrøtte.

Forsøksleder Hjalmar Seim sa ved et skolelederlagsmøte i 1964: For å realisere intensjonene med den 9 årige skolen må en først og fremst

Landet Rundt

Finnmark, Troms

Fylkesutvalget i Finnmark har oppnevnt et prosjekteringsutvalg for planlegging av familiehjem for psykisk utviklingshemmede barn og ungdom i Sør-Varanger. Til daghjemmet i Alta som skal bygges i fylkets regi, har Alta kommune stilt tomt til disposisjon, og det er meningen å begynne byggingen i år.

Planene for et daghjem i Harstad er til behandling i sykehusnemnda i Troms. Hjemmet er beregnet på åtte barn og skal administreres av Nord-Norges åndssvakehjem.

Nordland

I rammeplanen for sykehusutbyggingen i Nordland er åndssvakeomsorgen ført opp med 50 millioner kroner. Et faglig utvalg på lokalt plan skal ta seg av forprosjekteringen av et daghjem i Vefsn.

I Nordland fylkeslag av Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede er det opprettet tre lokallag med i alt 150 medlemmer.

---

få lærerne til å tenke spesialpedagogisk. Pionerer som Maria Montessori, Decroly, Binet osv. gikk vegen om de psykisk utviklingshemmede for å utkrystallisere pedagogisk og psykologisk nytenkning.

Også i 1972 tror jeg at våre lærerskoler og det vanlige skolemiljøet har verdier å finne langs denne vegen.

Sør- og Nord-Trøndelag

Et fagteam for åndssvakeomsorgen i Nord-Trøndelag skal etableres med sentrum i Levanger. Lege, psykiater, sosionom og spesialpedagog skal drive ambulerende virksomhet etter at helseplanen for Nord-Trøndelag er vedtatt av departementet.

I Trondheim er det planer om bygging av to nye daghjem, et på Cecilienborg og et i det nye Flatås —Husebyprosjektet. Trøndelag Foreldreforening for psykisk utvkilingshemmede har bedt Sør-Trøndelag Støttelag for åndssvake å arbeide videre med daghjemsplanene på Cecilienborg, ettersom foreldreforeningen i henhold til sine vedtekter ikke kan påta seg driften eller stå som byggherre.

Trøndelag Foreldreforening har fått to nye lokalavdelinger i 1971, Stjørdal foreldreforening og Klingenbergheimen foreldreforening, og to nye i år, i Ytre Namdal og foreldreforening for Hitra og Frøya.

Solgløtt arbeidshjem i Selbu trenger arbeidsterapirom og bestyrerbolig, og sykehusnemnda i Sør-Trøndelag har godkjent planene som er kostnadsregnet til 167 000 kroner. Det er hjemmets eier, Støttelaget for Åndssvake som har tatt initiativet til å reise det kombinerte bygget. Solgløtt har 11 menn i alderen 26 til 70 år som pensjonærer, men på grunn av plassmangel må klientene arbeide på skift i verkstedet. Ved en utvidelse vil det også bli mulig å ta dagpasienter i sysselsetting.

Margrethehaugen i Meldal har fått godkjent utbygging for nærmere 700 000 kroner, og Løkken Verk Sanitetsforening går nå inn for å realisere planene. Da fylkets helseplan ble lagt fram, vakte det endel uro at det ble foreslått å redusere Margrethehaugen til 30 plasser for eldre pleietrengende pasienter. Styret protesterte mot omleggingen og fikk støtte av foreldreforening, støttelag og distriktslege. Utbyggingen omfatter endel sanering og mindre boligenheter.

Møre og Romsdal

Sykehussjefen foreslår en tredeling av ansvarsforholdet på Hellandheimen med administrerende overlege i bistilling, økonomisjef og forstander.

Daghjemmet i Åndalsnes er ferdig og åpnes i mai.

Herøy skolestyre har lenge arbeidet med å få hjemmeundervisning for psykisk utviklingshemmede barn, men på grunn av lærermangel har det vært vanskelig å gjennomføre ordningen. Skolestyret har nå tilbudt fylke å bruke en del av Bergsjø skole til daghjem.

I Ørsta er det planlagt undervisning for psykisk utviklingshemmede barn. Det skal bygges ved Hovden skole, hvor det er god mulighet for integrering med de andre skolebarna.

Bergen, Hordaland, Sogn og Fjordane

Granlia hjem og skole for psykisk utviklingshemmede barn i Balestrand i Sogn er ferdig, og de første elevene er flyttet inn.

I Vågsøy vil en komité ta opp arbeid med å skaffe stedet et daghjem for psykisk utviklingshemmede.

Aust- og Vest-Agder, Rogaland

Lillebo i Haugesund har henvendt seg til husstandene i Nord-Rogaland for å skaffe midler til utbygging av institusjonen. Første byggetrinn skal etter planen stå ferdig innen utgangen av 1972.

Bakkebø skole i Eigersund har ca. 90 elever og 14 lærerstillinger i inneværende år. Skolen har 7 trinn og skal neste år utvide til 8 trinn og deretter også det niende trinn. Dette er godkjent av Eigersund skolestyre etter søknad fra Bakkebø.

Fra en tanteforening i Stavanger har Bakkebø fått 10 000 kroner som skal gå til et feriehjem for elevene. Marinegaster og soldater i Madlaleiren har samlet inn 730 kroner som tilskudd til nytt orgel på Bakkebø.

Telemark

I en delinnstilling til sykehusplan for Telemark foreslås en institusjon i Kragerø-distriktet for psykisk utviklingshemmede. I Kragerø ønsker man at hjemmet blir lagt i nærheten av Sannidal skole, og et område på ca. 20 mål innenfor Sannidal sykehjem vil egne seg utmerket som tomt.

På Dagsrudheimen ble en ny paviljong for ni barn tatt i bruk i januar, og i august skal det etter planen stå ferdig en paviljong for 16 eldre, åtte kvinner og åtte menn. Dagsrudheimen har også planer om

et nytt terapibygg til 1,2 millioner kroner. Det er gitt tilsagn om statsstøtte for en halv million kroner av de såkalte beredskapsmidler, mens resten må dekkes ved lån.

Buskerud og Vestfold

Ved Solbø åndssvakehjem i Holmestrand skal det reises fire nye paviljonger med 16 plasser i hver, og det er meningen å komme i gang med byggingen like over sommerferien.

Eiker-kommunene går sammen om et daghjem for psykisk utviklingshemmede barn. Det er foreslått å plassere hjemmet ved Myrafeltet i Øvre Eiker.

Ved Fossnes sentralhjem skal det bli hjelpepleierskole med åtte måneders kurs. Undervisningsleder er ansatt, og det arbeides med å skaffe de øvrige lærerkrefter. Områdeoverlege Magne Devold opplyser at hjelpeleierne ikke binder seg til å arbeidere videre ved sentralhjemmet, selv om man håper det vil hjelpe på rekrutteringen å få egen skole på Fossnes.

Søttelaget i Sandefjord har siste år gitt 100 000 kroner til Fossnes, vel 20 000 til haveanlegg ved Virikhjemmet, og 5000 kroner til landsbystiftelsen Vidaråsen.

Akershus

Den årlige aksjon i Sørum til inntekt for åndssvakesaken i fylket resulterte i 15 000 kroner, og det var den 18. aksjon i rekken.

Svømmehallen i Nadderudhallen blir meget benyttet av elever fra Emma Hjorths Hjem. Det betyr stor glede og trivsel for barna som ellers venter på at Emma Hjorth skal få sin egen svømmehall, sier Ragnhild Pehrson, en av ildsjelene bak fritidsaktivitene ved hjemmet.

Oslo

Fossheim treningsverksteder som er et av landets tre vernede eksternatverksteder for psykisk utviklingshemmede og den eneste i Oslo, har forbausende nok ikke «fullt hus». For tiden har Fossheim 55 arbeidstakere, men kan ta i mot 15 til. Bestyrer Tormod Larsen antar at forholdet skyldes manglende informasjon om dette tilbud blant potensielle arbeidstakere og deres pårørende. Når det gjelder arbeidsløninger har Fossheim en grense nedad på 18 kroners fortjeneste i uka, mens de best betalte tjener opptil 200 kroner pr. uke. Produksjonen er hovedsakelig konsentrert om å lage kabelledninger av forskjellig slag. Det monteres ellers termostater, og en del av de kvinnelige ansatte syr sengetøy.

Østfold

Østerbo skal kjøpe et areal på 28,7 dekar av gårdbruker Ole Førrisdal og bygge ny pleieavdeling og funksjonærboliger. G. I.

GENRALFORSAMLING

i **A/L Ferie- og Helsesenter for psykisk utviklingshemmede «Solgården»** fredag 2. juni 1972, kl. 11.30, i administrasjonsbygningen, Hans Nielsen Hauges gt. 44, Oslo 4.

BRØDR. LØNNHEIM
ENTREPRENØRFORRETNING
Kristiansund N — Telefon 73 023

KVITESEID SPAREBANK
Kontortid 9-4 - Lørdag 9-13
Filial: Vrådal hver onsdag 11-14
Kviteseid

KR. AMVIK
Landhandleri
Hvalstad
Telefon Asker 78 13 91

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

HOLLA SPAREBANK
•
Ulefoss

ARNE HOLM
Elektrisk Installasjonsforretning
Fjordgt. 47/49 - Trondheim - Tlf. 28 950

O. GUSSIÅS & CO.
Alt i Kolonial
Kristiansund N — Telefon 71 351

FYSIOTERM
Fysikalsk Institutt
Kristiansund N. Telefon 74 450

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

KLEIVE HANDEL OG TØNNEFABRIKK A/S
6453 Kleive — Telefon Molde 42 322

KAREN STANGELAND
Kolonialforretning
Sola Telefon 50 192

A/S LYSKOPI
Nordregt. 23
Trondheim — Telefon 22 640

HJELDES MEK. VERKSTED A/S
Skips- og Industrireparasjoner
Trondheim - Telefon 21 924

Steinkjerhus markedsføres av
A/S NORSK PRE-BO
Sandgt. - Trondheim - Tlf. 27 161

BRØDR. DALBAK A/S

Kobber- og Blikkenslager

Kilen – Tønsberg - Telefon 12 336

JOHAN GJENDEM

Tidl. Brødr. Gjendem
Ovner - Kaminer
Elektriske husholdningsapp.
Molde Telefon 52 857 - 53 409

HEDMAN & LANGERUD A/S

BAKERI — KONDITORI
Telefon 4107 - 4224
En gros 4335
Kongsvinger

E. KRISTOFFERSEN
JÄNN KRISTOFFERSEN

GULLSMEDER
Kongsvinger
Godt utvalg i presangartikler

JOH. BAKKELI

MALERMESTER
(inneh. malermester Sverre Bakkeli)

Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg

Etabl. 1914 — Telefon 62 166

—HARSTAD—

Distriktets største forretning i bransjen

Egen farvehandel

KROSNES LANDHANDEL

Inneh.: Svein Halvorsen
Alt i Kolonial
Friske varer fra kjøledisk
Krossnes, Gressvik — Tlf. 27 189

REIDAR F. CHRISTENSEN

BAKERI & KONDITORI

Gressvik Telefon 27 202
Utsalg: Brogt. 17 Telefon 12 657

BLI- KO A/S

Blikk- og Kobberslagerverksted
Leiv Leas vei 10 - Telefon 22 870
Verksted: Forus — Telefon 63 707
Stavanger

JOHS. LEIKNES

Herre- og Gutteklær

Haugesund Telefon 23 200

VALKYRIEN SKOMAGASIN A/S

Valkyriegaten 3 - Tlf. 46 34 64

OSLO

ODDSTØL RADIO
Spesialforretning i Radio og TV
VELG KVALITET — VELG PHILIPS

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres Besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SKEDSMO AVFALLSENTRAL
Fjellhammerv. 19, Strømmen Tlf. 71 27 77
Kjøper jern, metaller, filler og flasker til dagens priser. Oppbugging og demontering av større maskiner og lignende.
Henter Listeført skarpjenrslev.d. *Henter*

JARL HANSEN
BAKERI — KONDITORI
Kristiansund N. — Telefon 72 991

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

WOLD OG HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

TRANSPORTSERVICE A/S
Langtransport - Distribusjon
Formidling - Samlasting
Oddervn. 5, Arendal - Tlf. 23 957, 24 877

ELEKTRO
Alt i Radio — Elektrisk — TV
Kristiansund N. — Telefon 73 838

ANKER HOLMBERG
Aut. Rørleggerfirma
N. Hjellegt. 25 - SKIEN - Tlf. 24 825

CHR. SØRENSEN
Slakterforretning
Kopervik — Telefon 159

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VÆRKS KROA
Fina Servicestasjon og Kafeteria
Inneh.: Kåre Skaia
Froland Verk pr. Arendal — Tlf. 38 246

IRIS BLOMSTERHANDEL
Alt i Blomster
Kristiansund N. — Telefon 74 560

PORSGRUNN MEIERI
Melkebar
Porsgrunn - Tlf. 51 534, 50 302

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 39 401

PER SKROVE
Byggmester
Verdal — Telefon 88 547

ANTON K. DAVIDSEN
BLIKKENSLAGERVERKSTED
Telefoner 72 638 - 72 892 — Namsos

BUGGES KAROSSERIVERKSTED
Namsos — Telefon 72 150
Forhandler **Mazda biler**

H. O. SANDBERG A/S
BLIKKENSLAGERFORRETNING
Namsos
Telefon 72 149 - Privat 72 262

HENRY JENSEN
BYGGMESTER
Namsos — Telefon 73 050

NAMSOS VULK A/S
Vulkaniseringsverksted — Bilgummi
Industribygget
Namsos — Telefon 73 088

K. EIDE A/S
Elektriske artikler
Namsos — Telefon 72 563

KJELLS BYGG A/S
Spesialforretning i
Tepper og Gulvbelegg
Egen leggingsavdeling
Larvik —Telefon 83 653

BYGGMESTER
BIRGER PEDERSEN A/S
Entreprenørforretning
Namsos — Sentralbord 72 355

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

OSCAR VISTE & CO.
Blikkenslagerforretning
Voss — Tlf. 11 054

ROLF FURUSETH
Entreprenørforretning
Dal — Eidsvoll — Tlf. 76 15 05
Nybygg og reparasjoner

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

DAL TREVAREFABRIKK
Eidsvoll — Telefon 76 10 12
ALT I TRELAST

ALT I BYGNINGSARTIKLER
DAL BYGG A/S
Dal — Telefon 76 16 15

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

SKAL DE BYGGE
lønner det seg å kontakte oss
Vi UTFØRER ALT I
bygg- og anleggsarbeide
BRÅTHEN & BAKKEN
Hurdal — Tlf. 76 74 01 - 76 74 05

Halden — Kristiansand S. — Hamar — Sarpsborg — Røyse — Greåker
Kristiansund N. — Egersund — Levanger — Nesttun

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

OLE PETTER KULIEN A/S
Byggmester
Kristiansand S. - Tlf. 10 215

Benytt
Halden Komm.
Installasjonsforretning
Alt i elektrisk
Wiels Plass Telefon 82 950

MICHAEL SCHAU OG SØNN
Telefon 23 160 — Hamar
BLIKK- OG KOBBERSLAGERVERKSTED
Ventilasjon — Varmluft — Vifter — Migthy plate
Aluminium takrenner og nedløp

TORSGATENS KOLONIAL A/S
Kristiansand S. — Tlf. 23 583, 23 634

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

Når De reiser gjennom Sarpsborg er
MATSTOVA OG PER GYNTHAGEN
på Torget spisestedet

HUNDSTAD LANDHANDLERI
Assortert Landhandleri
Anders Western - Tlf. 80 Røyse
Kull - Koks - Kunstgjødsel - Kraftfor
og malervarer - Forøvrig alt i kolonial
Fryserbokser tilleie

E. JONASSEN & CO.
Kristiansand S.
Delikatesseforretning —
Daglig nylaget fiskemat
Telefon 22 433

EGERSUND FRYSERI A/S
Egersund — Sentralbord 91 511

Velkommen til
RISUM SERVICESENTER
Inneh.: Arne Høibø
Vask - Olje - Smøring - Rekvisita
Halden — Telefon 84 496

JOTRON ELEKTRONIKK A/S
Levanger — Telefon 85 244
VHF Nødutstyr

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

JONAS ERIKSEN A/S
Skipshandel - Jernvarer - Malervarer
Kristiansund N. — Sentralbord 74 411

E. SOLBERG & CO. A/S
Råde - Telefon Moss 74 191
Alt i Jern- og Bygningsartikler

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon (05) 273354

Alt i Foto & Filmutstyr

FOTOMAGASINET

St. Mariegt. - Sarpsborg - Tlf. 52 525

TO-TAKTSERVICE A/S

Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovn. 6 — Ørebekk — Tlf. 27 633

RAJOTEX

Sadelmakerverksted — Bilutstyr
Varetrekk — Omstopping
Ørebekk — Telefon 27 334

A/S GRESVIK BILRUTER

Ørebekk
Tlf. Fredrikstad 27 292 - 27 311

RINGKNUTEN PUKKVERK

INNEH.: REIDAR JOHANNESSEN

●

Kongsgårdbukta

Kristiansand S. — Telefon 16 306

ADOLF HORNELAND A/S

Jernvarer

Haugesund — Tlf. 21 160

EINAR HANSEN

Byggmester

Tolgegt. 5 - Haugesund - Tlf. 24 402

TOMREN A/S

Storgt. 28 — Fredrikstad
Topp norsk konfeksjon i
Dame- og Herreklær

SUNDAL MEIERI A/L

Melk gir styrke

Sunndalsøra — Telefon 91 130

E. SLORER JACOBSEN & CO.

Speiderveien 29 - Fredrikstad
Telefoner: 16 540 - 16 945
«HAVETS DELIKATESSER»

Alltid noe godt i sko

A/S HAGA & CO.

Skåregt. 125 — Telefon 24 252
Haugesund

R. G. LIOR — METALLSTØPERI

Strandveien — Rælingen
Telefon Lillestrøm 71 17 77

JOHS. SANDVIK A/S

«Skarpsko» traktorkjettinger
Sandvik Vinsjer — Mek. Verksted
Stokke — Tlf. 320

Verdal — Levanger — Blomsterdalen — Gjøvik — Brønnøysund
Sandefjord — Sand — Mandal — Vågstranda

VERDAL FYSIKALSKE INSTITUTT
Verdal — Telefon 88 474

IVAR LETNES
Spesialforretning i Kjøttvarer
Levanger — Telefon 81 355

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

TRICO
Elsa Schrøder Toft
TRIKOTASJEFORRETNING
Telefon 183 - Privat 121
BRØNNØYSUND

MANDALS SPAREBANK
Mandal
*
Etablert 1840

JORUNN JOHANSEN
Lefsebakerl
Verdal — Telefon 88 466

For god — nvbrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

SAND SPAREBANK
Sand i Ryfylke - Telefon 51 107

GJØVIK OG OPPLAND FISKEFORRETNING
Alt i Fisk — Gå til fagmannen
Gjøvik — Telefon 71 284

Målsøm av uniformer
- og vanlig konfeksjon

I. TALBERG
KONFEKSJONSFABRIKK
VÅGSTRANDA — Telefon 31

Egne stoffer
Mottar også leiesøm for firmaer

KJELL TRANDEM
Aut. Rørlegger
Skotterud — Telefon 35 503

ROLF MYHRE
BUNTMAKER
Spesialforretning i pelsvarer
Fredrikstad — Telefon 15 627

ØSTBERGS TRYKKERI
Boktrykk — Offset
Telefon 11 563 — Fredrikstad

FAG-FOTO
Leif Sørlie
Larvik — Telefon 81 317

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

A-S OMAR NYQUIST's EFTF.
SKRAPJERN OG METALLER EN GROS
FREDRIKSTAD
Telefon 13 627 - 15 612

RØNNEBERG FOTHELSESENTER
Nykirkebakken 9 — Stavanger
Telefon 27 726

Nå kan De få
KJØLEAGGREGAT I MATBUA
Leveres av Lynis Kjølesutstyr
L. SØRENSEN MEK. VERKSTED
Industrivn. 3 - Stavanger - Tlf. 24 017

TJØSTHEIM & CO.
ENTREPRENØRFORRETNING
Spes.: Undervannsarbeide
Ø. Holmegt. 30 - Stavanger - Tlf. 29 237

Ved besøk i TVEDESTRAND
anbefales min kafé
Trygve Arentsen & Co.
Bakeri og Konditori

SKJEBERG AUTOSERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

LØVSTRØM & NERLAND A/S
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

HAGBART JAKOBSEN
Fargehandel
Spesialforretning i maling
Fredrikstad - Telefoner 12 586, 12 556

Sarpsborg — Moss — Gjøvik — Holmestrand — Halden
Tønsberg — Trondheim

JOHS. BØRRESEN
Møbel-, Teppe- og Utstyrsforretning
Gjøvik — Tlf. 71 317

LUNDEGÅRD & THORESENS EFTF.
Trikotasjevarer - Garn
Sarpsborg — Telefon 52 225

KJELL BAKKEN
Byggmester og Entreprenørforretning
Autorisert i gruppe A, B, C1, D1
Moss
Fr. Solies vei 22 - Telefon 57 329

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

GRILLEN
Kafeteria — Friluftservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

GJØVIK KURBAD
Gjøvik — Telefon 72 751

BRØDRENE FJELD ELEKTRISK
Autorisert installatør
Værlegt. 18 — Tlf. 3194
MOSS

A/S INDUSTRISHIP
Utfører sveise- og monteringsarbeider
Sarpsborg - Tlf. 55 515, 54 780

Velkommen til
TEKSTILMAGASINET A/S
Alt i metervarer
Pellygt. 35 — SARPSBORG — Tlf. 55 982

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon 20 706

AUTOPARK A/S
FALKENBORG
Trondheim — Telefon 19 565

OSCAR GRENAGER
Linoleum — Tapeter
Farvehandel — Vindusglass
Halden — Tlf. 82 235

JOH. KR. JOHANSEN
KOLONIALFORRETNING
Torvet 2 — Halden

TØNSBERG FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

POLYFOTO
Inneh.: D. Andersen
Passfoto — Brudefoto
Øvregt. 34 - Tønsberg - Telefon 12 923

Vi har flyttet! — Vår adresse er nå:
LYSKOPIANSTALTEN
Ø. Langgt. 71 (inng. ved Irma) Tlf. 12 686
Vår kapasitet er øket sterkt og tilbyr alt i:
Lyskopi - Plankopi - Elektrostatisk kopi
(kopi av attester, dokumenter osv.)
Elektrostensilering - Stensilering
Henter og bringer

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - Tlf. 21 222

A/S AAVIK INDUSTRI
Steinkjer — Telefon 61 799
Produksjon av sovesofaer og Salonger

K. NORVIK A/S
Alt i Kolonial
Steinkjer — Telefon 62 178

Alt i dagligvarer hos
R. GUSTAVSEN A/S
ved Tinghuset
Drammens nye sentrum — Tlf. 83 37 60

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

Benytt
Ludvig Paulsen Bilsentral
BP-stasjonen — Rutebiler
Horten — Tlf. 41 129

FOTOMAGASINET
Film, fremkalling, kopiering, albums, rammer
Dagny Holthe
N. Storgt. 1 — DRAMMEN
Telefon 83 38 32

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 83 74 83
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

BRØDRENE WATHNE
Mek. Verksted
Sørhauggt. 184
Haugesund — Telefon 23 850

STEINKJER MATSENTER & MATHJØRNET
ASS. MATVAREFORRETNING
Steinkjer — Telefoner 61 602 - 61 780

A/L NAMDAL KORNSILO
Namsos — Telefon 73 196

REALF GRØDEM
Transportforretning - Entreprenørforretning - Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

Blåsesand - Vi leverer alle sorter spesialsiktet sand til blåsing, finpussing og filtrering - Leveres i sekker á 50 kg.
BRØDR. HANSEN SANDTAK
Tollnes pr. Porsgrunn - Tlf. 51 246

Christiansands Babymagasin
ALT FOR BABY OG BARN
Markensgt. 26
Kristiansand S. — Telefon 22 646

Besøk
OLAF HYGGEN'S HAVESENTER
Telefon 84 67 02 — Kjellstad — Lierbyen

GULSKOGEN GARTNERI
SNITT BLOMSTER
Gulskogen — Telefon 83 35 80

Sellebakk - Skotterud - Arendal - Tistedal - Norvik - Rødland - Levanger
Lillehammer - Tønsberg - Stokke - Vigrestad - Helgådalen - Namsos - Teie

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

BRING MØBELSENTER A/S
Storgt. 32
Lillehammer Telefon 53 380

BRØDRENE KVIA
OFFENTLIG SLAKTERI
Nærbø
Telefon kontor og slaktehus 85 436
Telefon pølseri og butikk 85 127

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Stilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — tlf. Velandsnes 60 b

OLAF B. TERJESEN
Aut. Rørlegger
Nøtterøy — Tlf. 20 848

WESCHE BLOMSTERFORRETNING
Inneh.: Svein Fiskvik
Levanger — Telefon 81 140

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

SPILLUM GARTNERI
Namsos — Telefon 72 581

TRÆLEBORG BAKERI A/S
Tønsberg — Telefon 12 423

H. LØVOLD
Fiskeforretning - Fast bilrute
Namsos — Telefon 72 773

KRAFTS FARVEHANDEL
Namsos — Telefon 72 681

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

LEIF ROTMO
Ass. landhandel
Helgådalen
Telefon Verdal 80 473

GLITRE GARTNERI
Inneh.: A. J. Andersen
Alt i planter og blomster
Teie pr. Tønsberg — Telefon 20 578

Hamar — Årnes — Lillestrøm — Lena — Strømmen — Stange
Notodden — Sarpsborg — Ski — Ålesund — Mandal

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

BRØDR. AAKVIK A/S
Entreprenørforretning
Ålesund — Sentralbord 24 651

KIRKEGATENS FRUKT & TOBAKK
Alt i Tobakk og Sjokolade
Ålesund — Telefon 22 251

TALLMANN
Gardiner - Tepper - Utstyr - Skumplast
Mandal — Telefoner 61 795 - 62 708

«DE TRE NØSTER»
Garn - Trikotasje - Kjoler
Tlf. 82 194
Skreia og Lena

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Telefon 31 430 — Stange

FREMKALLING — KOPIERING
Den beste service, hurtigste levering til rimeligste priser får De når De sender Deres filmer til
Døhlens Fotolaboratorium
Strømmen

ALVHILD JØRGENSEN
Håndarbeider - Garn - Brukskunst
NOTODDEN
Tlf. 11 693

A. OPSAHLS EFTF.
Gunnar Erichsen
Kjøttforretning
Telefon 86 20 94 - SKI

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-, GUTTE- og PIKEKLÆR

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsvn. 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmesteri

EINAR ØVERLI
Trelasthandler
Hamar — Tlf. 23 692

EIVIND J. ALHAUG
Entreprenør
Hamar — Tlf. 22 954

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

H. L. HANSEN
Etabl. 1897
Blikkenslageri og Ventilasjonsfirma
Sarpsborg — Telefon 54 111

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

BRØDRENE SKÅRET
Elektrisk monteringsverksted
Hamar — Tlf. 25 621

HAMAR RØRLEGGERBEDRIFT A/S
Aut. Rørlegger
Skolegt. 12, Hamar — Tlf. 23 024

M. HAUGLAND
Trelast- & Entrepenørforretning
BORKENES

OSCAR BERG A/S
Tekstilmagasin
Stjørdal — Telefon 94 433

STEINKJER BETONGINDUSTRI A/S
Figga
Steinkjer — Telefon 62 240

GREVEN KAFETERIA
Mandal — Telefon 61 440

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

MARTIN NARUM
BYGGMESTER
ENTREPRENØRFORRETNING
Mandal — Telefon 61 067

ANDREAS DYB
Entreprenør
Gåseid — Telefon 35 003

SKOGVEIEN AUTO A/S
Bilforretning — Mobilstasjon
Bensin - Olje - Service
Hamar — Tlf. 22 090

STÅL & ALUMINIUM SVEIS A/S
Tenvik
Nøtterøy Telefon 83 318

A/S BUSSBYGG
Bilgummi — Karosserifabrikk
Hoverforhandler for Brigsteon bilgummi
for Møre og Romsdal
Hovedforhandler for NSU biler
Hovdenakken — Telefon 19

GUTU'S AUTO
AUT. BILVERKSTED
Bensin og Oljer
Citroen forhandler
Barkåker — Telefon 29 257

SEM SERVICE-SENTER
O. C. Fjeld
Sem — Telefon 28 218

BRØDRENE HUSE & SØNNER
Murmester- og Entreprenørforretning
Askim — Telefoner: 88 17 64 - 88 25 79

HJ. SAASEN & CO.
Alt i Dagligvarer — Kjøttvarer
Frukt og Grønnsaker
Tordenskjolds gt. 76
Drammen — Telefon 83 50 37

JOHAN P. BJØRNSETH
FRUKT & TOBAKK
Ålesund — Telefon 22 081

P. HASSELØ & CO.
Kolonial - Sild - Fisk - Glass - Krustøy
Tingvoll — Tlf. 71

LOTTE GARN & TRIKOTASJE
Ålesund — Telefon 21 829

O. WIIG
Farvehandel
Molde — Telefon 51 744

ARNE A. WAMS EFTF.
ALT I DAGLIGVARER
Tlf. 85 70 07 — Vikersund

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde Telefon 53 042

E. P. AASE
Alt i Kolonial
Sandnes — Tlf. 61 618

SKI BYGG

Telefoner: 86 10 19 - 86 10 37

Bygningsartikler

Stavanger — Sandefjord — Molde — Ålesund — Minnesund
Sør-Audnedal — Skudeneshavn — Larvik — Hønefoss

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

A/S WIKENE
Elektrisk forretning
Nytorget — Stavanger
Telefon 21 280

L. HVIDING
Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 36 503, 29 160

Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

SKUDENESHAVN RØRLEGGERFORRETNING
Aut. Rørleggerfirma
Skudeneshavn — Telefon 58 338

ELVIN LINDSTRØMS EFTF.
Gunv. Hamre
Granit og Marmorsliperi
Stavanger — Tlf. 25 612

HERMANN NILSEN
Blikkenslager
Nansetgt. 17 - Larvik - Tlf. 81 918

SANDAR BILLAKKERING
Haukerød
Sandefjord — Telefon 75 266

ANDERS LØCHEN FOGTH
Spesialforretning i briller og kikkerter
Søndre torv, Hønefoss
Telefon 21 437 — Hønefoss

SØRENSENS EFTF.
BAKERI
2092 Minnesund — Telefon 76 80 78

«LOTUS»
Damefrisørsalong
N. Kleivegt. 16
Stavanger Tlf. 20 943

BLOMSTERSERVICE
Inneh.: V. Wilhelmsen
ALT I BLOMSTER
Hundevåg — Stavanger
Telefoner: 47 261 - 47 284

ERLING OUTZEN
Bakeri & Konditori
Molde — Telefon 51 348

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Universitetsbibl. i Oslo
avd. Norsk Pedagogisk
Studiesamling
Observatoriegt. 1

OSLO 2

Kvalitetsvarer i betong

BETONGRØR
BETONGSTEIN
SPLITTA FASADESTEIN
KOMMRINGAR
SPALTEPLANK m. m.
ALT I PREFABRIKERTE
TERASSO-ARBEID

Ellers forhandler vi Eternit, Leca mursement og jarn

Kontakt oss og De er sikra kvalitetsvarer til rimelege priser

Førde Sementvarefabrikk A/S

Førde telefon 266

Godkjent av kontrollrådet for betongprodukter

Grafia Boktrykkeri, Oslo